

PERL

Partnership for Education and Research about responsible living

Ontdekken wat werkelijk belangrijk is

Een reis van denken en voelen

Hofstad Lyceum

Den Haag

2014-2015

Voorwoord

Ontdekken wat werkelijk belangrijk is is een onderdeel van een internationaal project met de bedoeling leerlingen te inspireren hun eigen normen en waarden te benoemen en de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om te overleven en te bloeien in de 21ste eeuw.

De Partnership for Education and Research about Responsible Living (PERL) is een groep van pedagogen en andere wetenschappers die meer dan tien jaar hebben besteed aan het onderzoeken van waarden in het hart van duurzame scholen en gemeenschappen. Deze waarden omvatten, naast andere, vertrouwen, mededogen, creativiteit, bemoediging en zorg en respect voor de levensgemeenschap.

De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt om de eerste versie van de handleiding voor leerlingen en leraren te maken. Het is de eerste poging om deze nieuwe gereedschappen beschikbaar te maken in het gewone onderwijssysteem en in vergelijkbare informele leer- en onderwijssituaties. De handleiding is ontworpen om het leraren mogelijk te maken haar zelf te gebruiken, zonder hulp van een adviseur; als u echter hulp nodig heeft, dan kunt u contact opnemen met de Sustainable Development Coordination Unit van de universiteit van Brighton (sdecu@brighton.ac.uk).

Het is belangrijk op te merken dat deze handleiding vooraf geen duurzaamheidswaarden in het bijzonder oplegt, maar de school, de leraar en de leerling moet helpen hun activiteiten en indicatoren uit te kiezen die het meest relevant zijn voor hun eigen curriculum, en hun eigen omgevings-, sociale, economische en culturele context.

Andere Handleidingen voor Leren gebaseerd op waarden in deze serie omvatten het Ontwikkelen van een gedeelde visie voor gebruik door leraren en schoolleiding bij het scheppen van een op normen en waarden gebaseerde leeromgeving in hun school, en Meten wat er toe doet, dat manieren beschrijft voor het kiezen van op waarden gebaseerde indicatoren voor middelbare scholen en vergelijkbare leersituaties.

De werkgroep PERL

Inhoud

Voorwoord

Wat houdt deze handleiding eigenlijk in ?

Voordat we starten met de activiteiten

De activiteiten:

Stille vangst

Het eerste waar je aan denkt als ik zeg....

De Toekomst Die Wij Wensen (Het "Ja, en..."-spel

Indicatoren van vaardigheden en waarden

Ruimtelijk onderzoek

Kunstweek

Rollenspel

Onze boodschappen

Bijlage 1: De lijst van indicatoren van vaardigheden en waarden

Wat houdt deze handleiding eigenlijk in ?

Deze handleiding benoemt de mate waarin de leerlingen zich zowel de normen en waarden, als de vaardigheden, kennis, houding en persoonlijke kwaliteiten hebben verworven, die hen in staat zal stellen in de 21ste eeuw te overleven en te bloeien. Kunnen ze beter begrijpen wat hun eigen waarden zijn, en leren ernaar te leven ? Op welke gebieden hebben ze meer hulp nodig ?

Deze handleiding is eenvoudig te volgen, omdat ze alleen de informatie bevat die nodig is. Er is een minimale hoeveelheid materialen en voorbereidingstijd nodig zodat ze gebruikt kan worden door elke groep leerlingen in welke situatie dan ook. Ondersteunende informatie over het onderzoek is online beschikbaar. Zij biedt een aantal centrale activiteiten die de leerlingen door hun eigen “reis van denken en voelen” leiden. Tegelijkertijd zijn ze flexibel, zodat ze aangepast kunnen worden aan de eigen taal, de culturele en sociale omgeving en economische situatie.

De begeleider die de activiteiten voorbereidt en uitvoert, kan een leraar, een ouder, een stafid of een leerling zijn.

Meeste kans van slagen

- De schoolleiding stemt erin toe ten minste drie van de aanbevelingen die haar worden gedaan door de leerlingen uit te voeren
- Zich volledig toeleggen op het opbouwen van vertrouwen en het toestaan van vrijheid van spreken en expressie
- Het dragen van de verantwoordelijkheid de leerlingen serieus te nemen en hun privacy te respecteren; de discussies vinden alleen binnenskamers plaats
- Een maximum van tien deelnemers per groep; als de activiteiten worden uitgevoerd door een hele klas, moet deze worden opgedeeld in kleinere groepen en moeten meer begeleiders (uit de groep zelf) worden ingeschakeld

- Maak gebruik van de hulp van medegroepsleden als begeleiders: een of twee leerlingen die de activiteiten van tevoren al hebben uitgevoerd en de deelnemers kunnen helpen het beste uit de sessies te halen
- Verbind alle inbreng van de leerlingen met elkaar, leg verbanden, zodat de vragen en ideeën die opkwamen in het begin logisch zijn aan het eind

Het uiteindelijke doel van onderwijs op het gebied van verantwoordelijk leven en duurzaamheid is leerlingen te helpen verantwoordelijke burgers te worden, die respect hebben voor de maatschappij, de planeet en haar omgeving. Leerlingen hebben het nodig kritisch te leren denken over wereldproblemen en vanuit zichzelf gemotiveerd te worden om manieren van leven en consumptiepatronen aan te nemen die:

- verantwoordelijk zijn voor de omgeving, daarbij de behoefte voor onze beschaving respecterend binnen de grenzen van de milieugrenzen van onze planeet te blijven
- en
- maatschappelijk verantwoordelijk zijn, en bijdragen aan sociale rechtvaardigheid met een gelijkwaardige en duurzame verdeling van de gelimiteerde bronnen die beschikbaar zijn voor de wereldbevolking, daarbij de capaciteit van de aarde te behouden komende generaties te voorzien in hun behoeften.

Scholen richten zich voornamelijk op het overbrengen van wetenschappelijke kennis en intellectueel begrip, maar deze zijn niet altijd voldoende om gedrag en levenswijze te veranderen. Motivatie en toewijding zijn over het algemeen geworteld in het niveau van emotie en waarden. Door zich bewust te zijn van hun waarden, hun vaardigheden te ontdekken en te discussiëren over hun meningen zullen leerlingen beter uitgerust zijn een verantwoordelijk en duurzaam leven te leiden!

Waarom kennis alleen niet genoeg is

Welke factoren beïnvloeden
mijn gedrag ?

Kennis

Normen en waarden

Vaardigheden

Ander mensen

Hoe kan ik mijzelf ontwikkelen ?

Onderzoek de werkelijkheid!

Reflecteer herhaaldelijk!

Ontdek en oefen!

Discussieer!

Voordat we starten...

Het belang van reflectie

Reflectiemomenten zijn in elke activiteit ingebouwd. Ze zijn bedoeld om:

- vertrouwen te vestigen en een veilige ruimte te scheppen voor de groepsleden om hun ervaringen en gevoelens die ze hadden tijdens de groepsessie te delen
- de leerlingen de ruimte te geven te zeggen dat ze zich uitgesloten of ondergewaardeerd voelen en de groep de ruimte te geven dit te bespreken voordat zij doorgaat naar de volgende sessies

Iets leren is blijvend als het stoelt op persoonlijke ervaringen. Wat deze overdrachtelijk leren maakt, is een geleide reflectiebijeenkomst, waarin leerlingen nadenken over hun eigen ervaringen in relatie tot hun persoonlijke ontwikkeling. Dit proces bevordert het opnemen van hun kennis en inzichten. Grondige reflectie geeft de leerlingen de inzichten die nodig zijn om de gevolgen van hun acties te begrijpen. In het beste geval verbindt reflectie kennis, inzicht en actie.

Reflectiebijeenkomsten zijn afhankelijk van de toewijding van de leraren te voorzien in een rechtvaardig leiderschap en de bescherming van het vertrouwen van de leerlingen. Wat de leerlingen ook inbrengen in de reflectiebijeenkomst, de leraar moet de verantwoordelijkheid dragen hierop serieus in te gaan en de privacy van de deelnemers te respecteren: de discussies blijven binnenskamers.

De eerste bijeenkomsten zijn gewoonlijk rustig en de leraar zal actief moeten zijn in het op gang brengen van de discussie. Reflectiebijeenkomsten kunnen zich echter erg snel ontwikkelen als de leerlingen voelen dat de groep een veilige plek biedt waar zij hun gedachten kunnen uiten zonder beoordeeld te worden. Deze veilige omgeving ondersteunt het positieve leren als mensen zich gewaardeerd en gerespecteerd voelen en voelen dat er naar hen geluisterd wordt, waar ze elkaar aanmoedigen zich te ontwikkelen.

Welke zijn de indicatoren ?

De kern van deze handleiding wordt gevormd door een lijst van waarde-indicatoren, die van toepassing zijn voor verantwoordelijk en duurzaam leven. Deze indicatoren hebben meer dan een doel; ze kunnen worden gezien als indicatoren, maar ook als waardevolle vaardigheden. Deze lijst is ontworpen om u te helpen de "waarden in actie" te herkennen- wat leerlingen denken, voelen, doen en zeggen- en na te denken over wat ze betekenen en

hoe ze er uit zien. De zinnen die we hebben gekozen zijn indicatoren voor de normen en waarden achter hun ideeën en acties!

Bijvoorbeeld, stel dat uw leerlingen betrokkenheid, deelname en sociaal ondernemerschap waarderen. Deze waarden komen dan bijvoorbeeld in daden en gedachten op deze manier naar voren:

Indicator

- Leerlingen willen een verandering in hun school en wijdere omgeving bewerkstelligen
- Leerlingen hebben het gevoel dat ze werkelijk een verandering in hun school en wijdere omgeving teweeg kunnen brengen
- Leerlingen begrijpen dat fouten mogelijkheden zijn om te leren en zichzelf te verbeteren
- Leerlingen onderzoeken onderwerpen die een beetje ongemakkelijk voor hen zijn
- Leerlingen nemen actief deel aan discussies over onderwerpen die hun levenswijze beïnvloeden

De activiteiten

Activiteit 1

Vangen zonder spreken

Doelen	De leerlingen helpen zich veilig te voelen en een groep te vormen. Het gebruiken van non-verbale communicatie en een begin te maken met het ontdekken van enkele van hun vaardigheden. Het introduceren van een houding van reflectie.
Beschrijving	De leerlingen gooien een tijdlang in stilte willekeurig een bal naar elkaar. Ze proberen de bal in het spel te houden door het maken van oogcontact. Na een tijdje kan een andere bal erbij gegooid worden om uitdaging en plezier aan het spel toe te voegen. Niemand hoeft het spel te verlaten als de bal niet gevangen wordt. Het spel eindigt wanneer de begeleider dit zegt.
Benodigde materialen	Een kleine bal of iets anders waarmee gegooid kan worden, bij voorkeur van zacht materiaal.
Vorbereiding	Een ruimte waarin het spel gespeeld kan worden.
Benodigde tijd	Vijf tot tien minuten.
Begeleidingstips	Moedig het gebruik van non-verbale communicatie aan. In de meest succesvolle situaties, voelen de leden van de groep zich vaak erg op hun gemak met stilte, waarin de –innerlijke stem- kan worden gehoord.
Reflectie	Het begrijpen van de ervaringen <ul style="list-style-type: none">• Wat gebeurde er ?• Hoe voelde je je tijdens de activiteit ? Herkenningsvaardigheden <ul style="list-style-type: none">• Welke vaardigheden gebruikte je tijdens het spel ?

- Hoe maakte je contact met de anderen ?

De relatie met het echte leven

- Hoe kunnen de vaardigheden die je gebruikt hebt van nut zijn in je eigen leven ?

Activiteit 2

“Het eerste waaraan je denkt als ik zeg ...”

Doelen	De leerlingen op weg helpen na te denken over henzelf en hun toekomst. Ze creëren hun eigen individuele begrip over hun directe omgeving en verkennen samen dit het betekent..
Beschrijving	<p>Elke categorie wordt een voor een hardop voorgelezen. De leerlingen schrijven op wat her eerst in hen opkomt op een papiertje. Hun antwoorden kunnen op een bord of een groot stuk papier geplakt worden (per categorie).</p> <p>Categorieën</p> <ul style="list-style-type: none">• Naam van de school• Sociaal leven• Duurzaamheid• Deelname• Hoop voor de toekomst
Benodigde materialen	<p>-een groot vel papier voor elke categorie</p> <p>-vijf kleine papiertjes (bv. Post-it) voor elke leerling</p> <p>-pennen</p>
Vorbereiding	<p>Schrijf de naam van elke categorie in het midden van het papier.</p> <p>Deel pennen en papiertje uit aan elke leerling.</p>

Benodigde tijd

30 minuten

Begeleidingstips

Moedig de deelnemers aan op te schrijven wat in hen opkomt. Dit kan een gedachte zijn, een gevoel, een vraag of “ik weet het niet”, goed of slecht. Het is niet zo belangrijk wat de leerlingen opschrijven, wat echt belangrijk is, is wat in hun hoofd omgaat. Negeer onzinbriefjes en richt je op de serieuze.

Reflectie

Het begrijpen van de ervaring

- **Hoe voelde je je toen je probeerde een reactie op elke categorie op te schrijven ?**

Het herkennen van vaardigheden

- **Welke eigen vaardigheden heb je gebruikt ?**
- **Welke van anderen ?**

Relatie met het echte leven

- **Wat heb je geleerd van deze ervaring ?**
- **Wat zegt dit je over de betekenis van deze dingen in je leven ?**

Activiteit 3

De toekomst zoals wij die willen

Doelen De studenten helpen na te denken over de toekomst zoals zij die willen en hen te helpen deze on woorden te brengen voor anderen. Door de voorgaande uitspraken te accepteren wordt ruimte geschapen waarin leerlingen weten dat hun eigen hoop zal worden geaccepteerd.

Beschrijving De leerlingen denken na over hun hoop voor de toekomst. Iemand start met te zeggen: "In de toekomst wil ik " en voegen hun eigen hoop toe aan de zin. Elke persoon neemt de beurt door te zeggen: Ja en accepteert zo wat is gezegd door de vorige persoon, en voegt dan toe: "...en" en spreekt dan zijn of haar eigen hoop uit.

Benodigde materialen Een groot vel papier om de verschillende uitspraken op te schrijven

Een dikke stift

Vorbereiding Richt de ruimte zo in dat het gemakkelijk is voor de leerlingen om de beurt te nemen bij het toevoegen aan het gezamenlijke verhaal.

Benodigde tijd Ongeveer 15-20 minuten

Facilitering Elke leerlingen wordt gevraagd naar de andere te luisteren voordat ze hun eigen zin uiten. Het voorname punt is elkaar te ondersteunen en de verschillende visies te accepteren. Maak duidelijk dat het de regel is de bijdrage van de ander te accepteren zelfs wanneer ze het niet eens zijn met de ander.

Als ze het niet eens zijn met een uitspraak, kunnen ze een ander element toevoegen aan het verhaal om deze alsnog voor henzelf aannemelijk te maken.

Kies iemand uit die de uitspraken opschrijft.

Reflectie **Het begrijpen van de ervaringen**

Wat gebeurde er ?

Werd er goed samengewerkt ?

Het herkennen van vaardigheden

Welke vaardigheden heb je zelf gebruikt bij deze activiteit ?

Verband met het echte leven

Is jouw hoop in werkelijkheid uit te voeren ?

Welke vaardigheden heb je nodig om ze echt uit te voeren ?

Activiteit 5 Waar staan we ?

Doelen De leerlingen helpen te evalueren op welk punt hun school is in relatie tot de drie belangrijkste indicatoren.

Beschrijving **Prioriteiten stellen**

De leerlingen kiezen de drie belangrijkste indicatoren uit het “Ja, en...”-spel en activiteit 4. Schrijf elke indicator die is gekozen op een papier.

Afwegen

De drie papieren van de belangrijkste indicatoren worden op de verste wand geplakt. Alle leerlingen staan tegenover deze wand, die het 0-punt aangeeft, en bewegen zich naar het punt dat het percentage aangeeft waarvan zij voelen waar hun school nu is. Herhaal dit voor elke indicator.

Benodigde materialen Markeringen die aangeven 0%, 25%, 50%, 75% en 100%

Voorbereiding Deel de klas in in vakken die de percentages aangeven.

Benodigde tijd Twintig minuten

Tips Vraag de leerlingen te doen wat ze zelf voelen en te negeren waar de anderen gaan staan.

Reflectie **Het begrijpen van de ervaringen**

- **Wat gebeurde er hier ?**
- **Hoe heb je de drie belangrijkste indicatoren gekozen ?**
- **In welke mate heb je je eigen overtuiging verborgen gehouden toen je eenmaal zag welke plek de anderen gekozen hadden ?**
- **Wat zegt je dit ?**

Activiteit 7

Rollenspel: Onze waarden en vaardigheden in praktijk brengen

Doelen	De vaardigheden oefenen die de leerlingen nodig hebben om hun hoop werkelijkheid te laten worden
Beschrijving	Leerlingen maken in groepen van drie of vier een rollenspel over een van de dingen die ze als –hoop- hebben beschreven of over een indicator en presenteren hun spel aan de andere groepen.
Benodigde materialen	Geen
Vorbereiding	Maak de uitkomsten van de –hoop voor de toekomst- duidelijk zichtbaar (van het Ja, een ...-spel), evenals de drie belangrijkste indicatoren.
Benodigde tijd	Ongeveer 40 minuten
Tips	Help elke groep alle leden op een gelijkwaardige manier mee te laten doen. Ontmoedig stoer- en dikdoenerij.
Reflectie	<p>De ervaringen begrijpen</p> <ul style="list-style-type: none">• Wat gebeurde er ?• Kon jij jouw hoop voor de toekomst kenbaar maken ? <p>Vaardigheden herkennen</p> <ul style="list-style-type: none">• Welke vaardigheden gebruikte jij tijdens deze activiteit ? <p>Relatie met het echte leven</p> <ul style="list-style-type: none">• Wat leerde je van het overbrengen van jouw hoop aan de anderen ?• Welke andere manieren zijn er om je hoop kenbaar te maken ?

Activiteit 6

Kunstweek

Doelen Een week vol activiteiten om de gedachten en gevoelens van de leerlingen tot nu toe **te internaliseren en te vocaliseren**

Beschrijving De leerlingen kunnen dit in schooltijd en hun eigen tijd doen als ze dat willen. Ze kunnen naar buiten gaan en hun eigen plekje in de natuur zoeken, hun telefoons uitdoen en hun zintuigen gebruiken om andere dingen waar te nemen. Voelen wat er vrijkomt als je je eigen krant schrijft of wanneer je jezelf een brief schrijft, of wanneer je je gedachten de vrije loop laat door drama, dans, video, schilderen, schrijven, het zoeken van liedjes en muziek, evenals **engaging** online.

Benodigde materialen Een specifieke ruimte om hun zichtbare reis of kunstuitdrukkingen ten toon te stellen (hal van de school, bv.) of deze aan ouders te laten zien als de leerlingen dat willen.

Benodigde tijd Een week

Reflectie **Het begrijpen van de ervaringen**

- Wat dacht, zag, hoorde en deed je tijdens deze week ?
- Hoe hielpen deze dingen je om vooruit te komen met je activiteiten ?
- Waarom deed je mee aan deze week (motivatie) ?

Activiteit 8

Onze boodschap aan de school

Doelen De leerlingen in staat stellen de kracht van hun eigen stem te ontdekken en hun verbeterde visie op het schoolleven uit te dragen

Beschrijving De leerlingen brengen ideeën naar voren hoe hun hoop verwezenlijkt kan worden binnen de praktijk van de school. Ze doen ten minste zes aanbevelingen aan de schooldirectie. Deze committeert zich aan het uitvoeren van ten minste drie van de aanbevelingen.

De leerlingen denken tevens na over wat zijzelf en hun leeftijdgenoten kunnen doen om hun ideeën werkelijkheid te maken. Zij bereiden een presentatie van de aanbevelingen aan de schoolraad voor.

Benodigde materialen De leerlingen bepalen zelf hoe ze dit gaan doen.

Vorbereiding Idem

Benodigde tijd Variabel

Reflectie (na de presentatie van de aanbevelingen aan de schoolraad)

- **Het begrijpen van de ervaringen**
Wat gebeurde er ?
- **Herkennen van de vaardigheden**
Welke vaardigheden gebruikte je bij deze activiteit ?
- **Relatie met het echte leven**
Hoe kun je al het geleerde toepassen in je eigen leven ?